

Fuaimeanna inár dtimpeall

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh le deich soicind agus na súile dúnta, ionas go n-ainmneoidh daltaí Rang 1/Rang 2 fuaimeanna an tseomra ranga agus an áit ar tháinig siad as. Múin foinse fuaime, ard/ciúin agus gar/i bhfad le comharthaí méire agus láimhe, ag baint úsáide as na fuaimeanna beo sin. Tar éis comhrá gearr idir páirtithe faoin méid a cheapann siad a chloisfidh siad, déan éisteacht chiúin istigh agus ansin seilg ghearr fuaimeanna amuigh, gan chlár ghearrthóige. Ar ais istigh, tarraingíonn nó scríobhann na daltaí gach fuaim agus a foinse ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe, agus ansin sórtálann an rang ar fad iad de réir ard/ciúin agus gar/i bhfad.

Cuspóirí foghlama

- Foinse fuaime sa timpeallacht istigh agus amuigh a aithint
- Fuaimeanna coitianta a shórtáil: ard nó ciúin, gar nó i bhfad

Roimh an gclog – ullmhúchán

Seiceáil an aimsir agus roghnaigh áit stad shábháilte amuigh gar do dhoras an tseomra ranga (imeall an chlóis, cosán an ghairdín, nó póirse clúdaithe ar lá fliuch). Cuir clár ghearrthóige, pinn luaidhe agus leathanaigh na Dialainne Imscrúdaithe ina gcarn in aice leis an doras istigh. Ní bhailíonn na daltaí iad go dtí go bhfillfidh siad. Socraigh comhartha ciúnais, bealach gearr agus teorainn an chlóis sula bhfágfaidh an rang an seomra.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
clár gearrthóige	1	dalta	seomra ranga	píosa cárta righin nó clúdach leabhair chrua le páipéar a leagan air
peann luaidhe	1	dalta	seomra ranga	crián nó peann luaidhe daite
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	seomra ranga	leathanach bán A4 agus na ceannteidil seo air: fuaim, foinse, ard nó ciúin, gar nó i bhfad

Pointe sábháilteachta

Fanacht le chéile amuigh; gan rith le linn na héisteachta ciúine; teorainneacha soiléire sa chlós; filleadh isteach mar ghrúpa amháin. Na lámha a ní má bhain na daltaí le dromchlaí amuigh.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Coinnigh an obair ó bhéal agus éadrom. Breac síos dhá nó trí fhuaim ainmnithe ar an gclár (cathaoir, clog, éan). Athluaigh gach smaoineamh mar fhuaim a tháinig ó dhuine, ó ainmhní nó ó rud. Tabhair cuireadh do dhalta níos ciúine pointeáil i dtreo na foinse mura dteastaíonn uaidh labhairt fós.
- **Focail fuaime an lae inniu:** Tóg fuaime amháin ón gclár ag an am. Léirigh os ard na céimeanna chun fuaime a thabhairt faoi deara, ansin pointeálann gach dalta i dtreo na foinse, taispeánann siad lámha móra/beaga le haghaidh ard/ciúin, agus pointeálann siad in aice leo féin nó síneann siad a ngéaga le haghaidh gar/i bhfad. Déan arís é le dara fuaime a d'ainmnigh dalta, ionas go mbeidh gach duine ag gníomhú, ní hamháin an cainteoir.
- **Cad a chloisfimid?:** Comhrá idir páirtithe amháin. Breac trí nó ceithre smaoineamh ar an gclár gan liosta fada a dhéanamh. Úsáid “Cad a cheapann sibh a chloisfimid?”, seachas focail a bhaineann le tuar. Sula bhfágfar an seomra, socraigh go daingean an comhartha ciúnais, an bealach siúil agus an teorainn; fág an trealamh scríbhneoireachta ina charn istigh.
- **Seilg fuaimeanna:** Istigh ar dtús: léirigh conas lámh a chur i bhfoirm cupáin le cluas agus an fhoinsé, ard/ciúin agus gar/i bhfad a ainmniú; insíonn na daltaí i gcogair dá bpáirtithe é, ansin roinneann triúr nó ceathrar é os ard. Amuigh: siúlóid ghearr shocair, stad mar rang, an patrún cogair céanna. Treoraigh aon duine a deir “torann” ar ais chuig duine, ainmhní nó rud. Cuir an t-am a thógann sé dul i líne san áireamh sna nóiméid amuigh, ionas go gcosnófar an t-am taifeadta.
- **An méid a chualamar a thaifeadadh:** Léirigh sampla amháin ar an gclár: an fhuaim agus a foinse amháin, gan ard/ciúin ná gar/i bhfad ar an leathanach. Siúil timpeall agus fiafraigh “Cad a rinne an fhuaim sin?” d'aon duine nár scríobh ach an torann. Glac le líníocht, le focal amháin agus pictiúr, nó le frása gearr.
- **Ard nó ciúin, gar nó i bhfad:** Déan sórtáil leis an rang ar fad bunaithe ar iontrálacha na dialainne: an taobh ard nó an taobh ciúin ar dtús, ansin gar nó i bhfad. Bí ag lorg easaontais: nuair a bhíonn an fhuaim chéanna ard do pháiste amháin agus ciúin do pháiste eile, is gnách gur sheas siad ag achair éagsúla ón bhfoinsé. Mura n-easaontaíonn aon duine, tairg féin sampla chloigín na scoile á chloisteáil ón ngeata thall.
- **Cad a d'inis ár gcluasa dúinn?:** Athluaigh: tá foinse ag gach fuaime; is féidir linn fuaimeanna a shórtáil de réir ard/ciúin agus gar/i bhfad; tá an seomra ranga, an clós agus an baile lán d'fhuaimneanna ach iad a thabhairt faoi deara. Ná habair ach abairt amháin ag féachaint chun cinn: go mothóimid an crith an chéad uair eile. Ná tosaigh ag plé tuinairde ná creathaidh anois. Comhrá roghnach sa bhaile: trí fhoinsé fuaime, ard nó ciúin, á n-insint do dhuine fásta.

Cad ba cheart a fheiceáil

De ghnáth ainmníonn daltaí guthanna, cathaoireacha á scríobadh, an clog, coiscéimeanna sa phasáiste, éin, an ghaoth, trácht i bhfad uainn nó doras. Is ionann rath agus dhá fhoinsé ainmnithe ar a laghad, móide sórtáil amháin de réir ard/ciúin agus sórtáil amháin de réir gar/i bhfad (ó bhéal nó le comhartha). Leathanach nach ndeir ach “plab” nó “torann”, teastaíonn treoir faoin bhfoinsé uaidh (“Cad a rinne an fhuaim sin?”) roimh an sórtáil.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Deir daltaí “Chuala mé torann” gan duine, ainmhí ná rud a lua leis.** — Fiafraigh “Cé nó cad a rinne an fhuaim sin?” agus iarr orthu pointeáil i dtreo na foinse. Athluaigh a bhfreagra mar fhoinsé fuaime iomlán sula leanfaidh tú ar aghaidh.
- **Ceapann daltaí go gcaithfidh an fhuaim chéanna a bheith ard do gach duine, nó ciúin do gach duine.** — Moilligh nuair a bhíonn aon easaontas le linn na sórtála. Ceangail é leis an achar a bhí siad ina seasamh ón bhfoinsé: bíonn cloigín na scoile ard in aice leat agus níos ciúine ón ngeata thall. Sin gar agus i bhfad i bhfeidhm.
- **Ní mheasann daltaí fuaime atá i bhfad uathu ach mar fhuaim “chiúin”, gan an t-achar a thabhairt faoi deara mar smaoineamh ar leith.** — Tar éis ard/ciúin, sórtáil na hiontrálacha céanna arís de réir gar nó i bhfad, ag pointeáil in aice láimhe nó ag síneadh na láimhe. Fiafraigh “An fuaime bhog í, nó an amhlaidh atá sí i bhfad uainn?”

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Lig do dhaltaí pointeáil i dtreo na foinse nó lig do pháirtí í a ainmniú; glac le líníocht agus focal amháin a deachtaíodh ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe.	• Spreag iad le foinse amháin istigh agus foinse amháin amuigh a lua, agus ansin sórtáil amháin de réir ard/ciúin agus sórtáil amháin de réir gar/i bhfad sa phlé ranga.	• Iarr orthu fuaime amháin gar dóibh agus fuaime amháin i bhfad uathu a aimsiú ar an tseilg, nó a mhíniú don rang cén fáth a raibh an fhuaim chéanna ard dóibh féin agus ciúin do chomhdhalta.

Nasc traschuraclaim

Teanga ó bhéal: cleachtann na daltaí abairtí iomlána a ainmníonn an fhoinsé: “Tá an spideog san fhál ciúin agus i bhfad uainn.”